

NIEROZUMNY (65) *ai*

W pisowni łącznej (56), w rozłącznej (9).

comp nierozumni(e)jszy (1).

e oraz o jasne.

sg m N nierozumny (16). ◇ G nierozumn(e)go (1). ◇ D nierozumn(e)mu (3). ◇ A nierozumny (1). ◇ I nierozum (4). ◇ V nierozumny (1). ◇ f N nierozumnå (1). ◇ G nierozumné (1). ◇ D nierozumn(e)j (2). ◇ n N nierozumn(e) (4). ◇ G nierozumn(e)go (1). ◇ D nierozumn(e)mu (2). ◇ A nierozumn(e) (1). ◇ I nierozumnym (1). ◇ V nierozumn(e) (1). ◇ pl N m pers nierozumni, nierozumni(e)jszy (2). ◇ subst nierozumn(e) (4). ◇ G nierozumných (5). ◇ D nierozumnym (2). ◇ A subst nierozumn(e) (9). ◇ I m nierozumnymi (2). ◇ V m pers nierozumni (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde bez cytatu s.v. rozumny.

1. *Nie mający rozumu, nie rozumiejący, nieuczony, nieumiejętny; imprudens Mącz, PolAnt, Vulg; irrationabilis Mącz, Calep, Cn; insipiens Vulg, Cn; plumbeus Mącz, Cn; irrationalis Calag, Cn; perperus Calep, Cn; insensatus Vulg; inscitus, pinguis, stolidus Mącz; abderita, [qui] abest a bona mente, amens, bardus, captus corde, delirius, demens, fatuus, infans, infrunitus, inops mentis insciens, inscitus, insulsus, laevis, maccus, morus, stolidus, stultus, stupidus, temerarius, vecors Cn (53) : BierEz K3; WróbŻółt R2v; Iák Iye możnye Iprawy tve Pánye rozławily [...] Ktorem muž nyerozumny nye może zrozumyeć LubPs V2, A5, R2; Mącz 119d; BudNT 2. Petr 2/15; Vnuerstendig. Nierozumny. Bezrozumny. Irrationalis. Calag 538b; WujNT Rom 10/19; KmitaSpit C4.*

W połączeniach szeregowych (6): Inscitus, Nietráfny/ niewmiejętny nieforemny/ gruby/ nierozumny/ głupi. Mącz 372d, 300b, 328b, 347c, 420a; ale [rana] ná vmyśle nie widoma/ bo człowiek nie rozumny/ pyłzny/ łákomy/ ná krzywde chćiwy/ rownie ieft iáko pijány GórnRozm H3.

W przeciwstawieniu: »nierozumny ... rozumiejący« (1) : A przetoż nie bądźćie nierozumnymi: ále rozumiejącymi [nolite fieri imprudentes sed intelligentes] która ieft wola Boża WujNT Eph 5/17.

W porównaniu (1): Ządanie pomłti ná złe náucziciele/ kthorzy Ią iáko nierozumne bydło LubPs P6 marg.

Wyrażenia: »bestyj(k)a nierozumna« [szyk 5:2] (7): Stymi nie trzymam/ ktorzy zwierzchnią poftawą/ y odzienim/ okazvią czyłtość ale na vmyśle y na vcżynkach/ nad nierozvmne bełtye Ią pftotliwłzy SeklWyzn f3v; LubPs A4v; Mącz 430a; PowodPr 67; SkarKaz 489a; Ale złe práwo [...] Ieft iáko lew y bełtya nierozumna/ ktora namowić Iię nie da/ áż ią zábić y vmorzyć. SkarKazSej 701b, 702b.

»nierozumne bydło, bydłę« [szyk 2:2] (3:1): BielKom D6; LubPs P6 marg; inter hominem et beluam hoc maxime interest, Miedzy człowiekiem y bełtyą á bydłćiem nierozumnym tá nawiętłza różnoć yeft. Mącz 430a; WerGość 241.

»dziecię, dziatki nierozumne« [szyk 3:1] (4): KromRozm I Mv; Krzcili też dżyatki nyerozumne/ á ktore yełłcze wyerzyć nyemogły KromRozm II x2; WujJud 178; SkarKaz 157a.

»nierozumne rzeczy« [szyk 4:4] (2): Niechac Iię ci wftydzą ktorzy chrcą y Iwięczą dzwony y yne rzeczy nierozumne/ krom człowieka SeklKat V2; KlonŻal C3.

»nierozumne stworzenie« [szyk 3:1] (4): á włafniebyś miał wzyać ná przykład ono nierozumne ftworzenie Boże/ Bocianá ptaká niczemnego *LubPs* A4v; *SkarŻyw* 76; Stworzenia zaś nie rozumne [...] Też po łobie pokázuią Iż fię ftąd nie co ráduią. Drzewá swoimi pączkami *MWilcHist* A3v; *WujNT* 374.

»zwi(e)rzę nierozumne« [szyk 2:1] (3): *BielŻyw* 46; *LubPs* N2v; Zły człowiecze/ zwierzęta nierozumne [...] oddáli [!] iemu [*Gwidonowi*] dobrodzieyftwo iego/ á tyś mu zá to oddał złość. *HistRzym* 68v.

Szeregi: »nierozumny, (a) głupi« [szyk 2:2] (4): *Mącz* 306c; iakobyśmy tak mniemać otych mieli/ ktorzy lata młode łwe rozumem przewyżlżaią/ yzeby niekiedy gdy przydą ku ftalszym latom nierozumnymi á głupimi fię ftąć mieli. *KwiatKsiąż* E2v; *Perperus* – Głupi, nieruzumni [!] wicher. *Calep* 787b, 563a.

»niemy a (i) nierozumny« (3): *KrowObr* 200; Nád tho iefzcze przykładow cnot/ światobliwości/ miłości Bożej/ y męczeńftwá z rzeczy niemych á nierozumnym/ chocia żywych/ mieć niemożemy. *WujJud* 50; *SkarŻyw* 56.

»nierozumny i sprosny« (1): mowię/ że pijánice łą nád beftye dáleko nierozumnieyfy y łprofnieyfy. *WerGośc* 241.

W przen (1) : racz miły panye objańnic ciemne a nierozumne ferca náffe *RejPs* 112.

a. *W funkcji rzeczownika* (4) : *KrowObr* 70; czemu łye o to włtydąć/ álbo gniewać kto ma/ gdy komu nierozumnego/ wodzá pewného do rozumu vkázuią *OrzQuin* H2; y zwiela żon Iákobowych/ y zbránia do małżeńftwá dwu łiołtr rodzonych zbudowác łie nie rozumnemu y wtáiemnicách wiary łwiętey nie biegłemu trudno. *SkarŻyw* A5.

Szereg: »głupi, nierozumny« (1): O głupi nierozumni/ ktoż inłzy ma wálze rołterki/ áby was nie poiádł/ oddálác? *SkarKazSej* 674b.

2. *Świadczący o braku rozumu, o głupocie; nieprzemysłany; bezsensowny* (7) : ale ie nad inłze heretyki gorłze być rozvmiem/ ktorzy przes łwoie niepożyteczne połti y nierozvmne/ łłow bożych nadaremne brania/ albo mrvczenia [...] za grzechy inych łvdzi/ żywych/ albo vmarłych/ dofić wczynić obiecziwą *SeklWyzn* Dv; á zá ich myłlenia nierozumne/ niepráwołci ich [*Pro cogitationibus autem insensatis iniquitatis illorum*; Lecz zá fzalone myłli złości ich *WujBib*] (były). *Leop Sap* 11/16; *SkarKaz* 43a.

Wyrażenia: »nierozumne głupstwo« (1): mieni fię kto od Bogá połłánym/ y powiáda rzeczy dziwne [...] y rozumieniu ludzkiemu niepoięte: á zaráz mu wwierzyć? iefł to łprołne á nierozumne głupłstwo *SkarKaz* 417a.

»nierozumny rozum« (1): Iáciem/ poprawdźie/ o włos niezwałnkował: Mój nierozumny rozum to łpráwował. *KochPs* 107.

Szeregi: »głupi a nierozumny« (1): Czwardzą iż w przálnym chlebie przenachwałebnieyfy Sakrament/ połwięcon być nie może. Co iefł głupi błąd á nie rozumny/ przeciw píłmu S. *SkarJedn* 345.

»gruby, nierozumny« (1): *Gotticum*, Gruby/ Nierozumny dofcyć. *Mącz* 147c.

»sprosny a nierozumny« (1): *SkarKaz* 417a cf »nierozumne głupstwo«.

3. Taki, którego nie można, nie da się zrozumieć (5) :

nierozumny komu (1): a coś to za ć bęndzie/ gdy miałto ćemv/ polośchys/ czemu? refołwvyśche iedno to/ bęndzie nieme flowo nierozumne takie/ cfdemu: głupie to flowo ieft przeto nygdi po c. nietrzeba klaśc z. *JanNKarOrz F3v.*

Wyrażenie: »nierozumny język« (3): y łamby Sędzia milczał/ gdyby do niego nierozumnym Ięzykiem mówiono. *GroicPorz 13v, i2v, 13v.*

Szereg: »dziwny a nierozumny« (1): Dżijs też ieft święto ducha święte⁸⁰/ dla dziwné á nierozu^mné łprawy ciała fynda bożego/ bo tę łprawę łamému duchu świętemu kołciol święty prziwłálfczá *OpecŻyw 9v.*

Synonimy: 1., 2. *bezhumny, bezrozumny, błazeński, błażniwy, dziki, głuchy, głupi, gruby, nadęty, niebaczny, niemądry, nieobaczny, nieopatrzny, niepoważny, nierozmyślny, nieroztropny, nietrafny, nieuczony, nieumiejętny, prosty, sprosny, szalony, tępy, zapamiętały;* 3. *niezrozumiany.*

Cf **BEZROZUMNY, NIEROZUMIANY, PRZEZROZUMNY, ROZUMNY**